



Yazı: Canan GÜNDÜZ GÜRKAN
canangunduz@yahoo.com

Dünyanın Sonundan Önce Biraz Felsefe Biraz Ekoloji

Pandemi birkaç ay önce ilan edilmiş olsaydı, belki arka plandaki kaygılar değişmeyecekti ama şu andakinden epey farklı bir gündeme sahip olacaktım. Örneğin, şu anda bu yazıyı yazarken bir yandan uykusunu evdeki monitörden izlemekte olduğum bir bebek muhtemelen olmayacaktı. Tüm dünya bir bilinmezliğe sürüklenirken, o kaotik ortamda bir bebeği dünyaya getirme cesaretini kendimde bulamayacağımı düşünecektim. Nitekim, bu endişeler içimizi kemire dursun, pandemi bebeği Ekin, 10 ay önce aramıza katıldı. Böylelikle, daha önce çok da ciddiye almadığımız gelecek kaygısı daha gerçekçi bir hâl aldı.

PANDEMİDE ÇOCUKLUĞA DÖNÜŞÜM

“Pandemi bebeği olmak nasıl bir duygu?” diye soruyorum Ekin’e. Çoğu zaman olduğu gibi “Hammm” diye yanıtlıyor. Maskelerimiz ona eğlenceli geliyor. Bizim “yeni normal” dediklerimiz, onun yegane gördükleri... Ce-e oyununu oynuyoruz maskelerimizle, gülüyor. Biraz uç bir örnek olsa da, ‘Hayat Güzeldir’ (*La vita e bella*) filmi aklıma geliyor. Esir alındıkları toplama kampını çocuğuna bir oyun olarak tanıtan babayla oğlunun hikayesini anlatan dram filmini çoğu kişi izlemiştir. Sonumuz benzemesin... Diğer yandan, algılarının ve enerjilerinin



“Pandemi bebeği olmak nasıl bir duygu?” diye soruyorum Ekin’e. Çoğu zaman olduğu gibi “Hamm” diye yanıtlıyor. Maskelerimiz ona eğlenceli geliyor. Bizim “yeni normal” dediklerimiz, onun yeğane gördükleri...

yüksek olduğu dönemlerde evlerde tıklı kalan ve ‘vaka sayısı, varyant, mutasyon, antikor’ gibi terimlerle iç içe büyümek zorunda kalan pandemi çocuklarının yaşananlardan daha yoğun etkilendiği ise aşikâr.

Arkadaşlarımızla, ‘çocuklara iyi bir gelecek sunma’ konusunda sohbet ederken, rasyonel bir takım beyaz yakalı çözümleriyle, teorik olarak, sorunun üstesinden geliyorduk. Gerçekleştirmesi çok basit olmasa da plan aslında basitti: çok çalış, çok kazan (?), çocuğun en iyi okullarda okuması ve yurtdışına gidebilmesi için elinden geleni yap... Ancak tüm dünyanın ortak sorunu hâline gelen pandemi ve ekolojik krizler, kaçacak yer bırakmayarak planları çöktürdü. Bu durumda, elimizde olanlarla çocuklara nasıl ‘güzel’ bir hayat sunabilirdik? Yoksa çocukluk mu bize güzel bir hayatı sunacak olan?

Nietzsche, Böyle Söyledi Zerdüş’tte kişinin kendi ruhunu özgürleştirerek ‘üst insan’ olabilmesi için geçirmesi gereken üç dönüşümden bahseder. Buna göre kişi önce deve, sonra aslan ve en sonunda çocuk olmalıdır. Çocuğa

dönüşümle beraber, “Şimdi kendi istemini ister ruh, kendi dünyasını kazanır dünyayı kaybeden” der. Nietzsche’ye göre birey, çocuk zihnine ulaşarak (belirsizliği de barındıran) yaşamın akışını onaylayacak ve böylelikle kendi gerçekliğini yaratabilecektir. İnsanlığın varlığı tehdit altındayken ve somut kazanımlar sağlayacak aksiyonlar gerekliyken bu felsefik söylemler amacımıza uzak gibi gözükse de, belki dünyayı kaybetmeden kendi dünyamızı kazanmamıza aracı olacaktır.

ANTROPOSEN ÇAĞINDA YAŞAMAK VE ÖLMEK

Ülkemiz özelinde yakın dönemde yaşanılmış olan seller, yangınlar ve COVID-19 salgınının seyri de, ekosistemin yeterince anlaşılmadığı gibi korumaya yönelik önlemlerin de alınmadığını gösteriyor. Gelecekte iklim başkaldırısının ve küresel ısınmanın başka birçok olumsuz etkileri ortaya çıkacak. Bizlere düşen ise, bugünden öngöründe bulunup yarını planlamak. Diğer yandan, bu sorunların ortadan kaldırılması için çareler ortaklaştırılmadığı,

doğayı ve emeği sömürmek üzerine kurulu düzen sorgulanmadığı süreçte, sorunlarla baş etmek de gittikçe zorlaşıyor.

Çözümüne yönelik kısmen içi boş romantik söylemler yanı sıra, bir yanda da post-modernist yaklaşımlar yer yer gerçekleri yüzümüze vururken kaygıları artırıyor. Yazar Timothy Morton'un 'Hipernesnel: Dünyanın Sonundan Sonra Felsefe ve Ekoloji' başlıklı kitabında, gerçek gezegensel bilinçlilik, "biz dünyayız" farkındalığı değil; öyle olmadığımızın zavallı farkındalığı olarak tarif ediliyor. Kitaba adını veren hipernesnelin ise, bir yabancıyla sıradan bir hava durumu sohbetini küresel ısınma düşüncesi nedeniyle mahvederek; ön planında bir insanlık draması yaşamamıza neden olan nötr bir sahne olduğu belirtiliyor. Roy Scranton ise, "Ölmeyi Öğrenmek: Bir Uygarlığın Sonu Üzerine Düşünceler" kitabında, çözümü antroposen çağında ölmeyi öğrenmekte buluyor.

Pandemi bizleri acımasızca gerçek bir soruyla yüzleştirirken ahlaki değerlerimizi sorgulattı. Yetersiz kaynaklar nedeniyle herkesin hayatta kalamayacağı aşikâr ise, ilk kim ölmeli? Ekolojik kriz ise medeniyetimizde nelerin hayatta kalabileceğini ve nelerin yeniden şekillendirilmesi gerektiğini düşündürdü bize. "Uyum sağla ya da öl" diyordu yeni düzen. Kendi ellerimizle yarattığımız bu yeni dünyada yaşamının yeni koşullarının değişmesi kaçınılmaz. Karl Marx, "Katı olan her şey buharlaşıyor, kutsal olan her şey dünyevileşiyor." derken de, değişimin ve de yeni koşullara adaptasyonun kaçınılmaz olmasını vurgular. Kişi, değişen yaşam koşullarını deneyimlerken, hem kendi türüyle, hem de farklı türlerle ilişkilerini gözden geçirmek



La Vita è Bella (1997)

zorunda kalacaktır. Sonuç olarak, öyle gözüküyor ki, yapabileceğimiz en doğru şey, antroposen çağında ölmeyi öğrenmek yerine içinde bulunduğumuz bu zor dönemlerde yaşamayı öğrenmek, hem kendimiz, hem de çocuklarımız için...